

KRYSTYNA MILEWSKA
ŚWIT POMORZA. KOLEKCJA STAROŻYTNOŚCI POMORSKICH
ZESZYT EDUKACYJNY

ŚWIT
PO
MORZA

SZCZECIN 2022

ŚWIT POMORZA. KOLEKCJA STAROŻYTNOŚCI POMORSKICH

CO TO JEST ARCHEOLOGIA? Archeologia to nauka o przeszłości. Słowo „archeologia” składa się z dwóch elementów: *archaios* – „stary” lub „starożytny” i *logos* – „nauka”. Archeolodzy poznają przeszłość poprzez odkrywanie śladów zachowanych do dzisiaj pod ziemią – stąd pochodzi wyrażenie „wykopaliska”. W wielkim uproszczeniu można powiedzieć, że praca archeologa to odkrywanie w gruncie rzeczy. Można ją także porównać z pracą detektywa odkrywającego i starannie badającego różne ślady. Niektórzy mówią, że archeolog zmusza nieme przedmioty do opowiadania swojej historii i w ten sposób odtwarza lub ogląda dawną rzeczywistość. Każdy nawet najmniejszy przedmiot wykonany ludzką ręką, odkrywany podczas wykopalisk, to taki wehikuł czasu umożliwiający fascynującą podróż do przeszłości. Poskładanie opowieści różnych przedmiotów przypomina puzzle – powstaje obraz życia ludzi w dawnych epokach uzupełniany co jakiś czas kolejnymi klockami, znaleziskami archeologicznymi.

Nie tylko archeolodzy odkrywają historię pod warstwami ziemi. O istnieniu wielu gatunków roślin czy zwierząt nie wiedzielibyśmy, gdyby nie paleobotanicy i paleontolodzy. Tak, tak, dobrze Ci się wydaje – to właśnie oni odnajdują i rozpoznają szczątki roślin, których dziś już nie ma w naszym otoczeniu oraz zwierząt, które dawno wyginęły. Czy jesteś fanem dinozaurów? Wiedzę o tych niesamowitych stworzeniach zawdzięczamy właśnie pracy paleontologów.

Na wystawie *Świt Pomorza. Kolekcja starożytności pomorskich* poświęconej pradziejom Pomorza możesz obejrzeć ponad 1000 zabytków, które pochodzą ze zbiorów archeologicznych szczecińskiego muzeum. Uruchom wyobraźnię i ruszaj wehikułem czasu w głąb najstarszych dziejów miejsca, w którym dzisiaj mieszkasz Ty. Nasze eksponaty ułatwią Ci tę jedyną w swoim rodzaju podróż przypominającą jazdę do tyłu, do czasów odległych nawet o 14 tysięcy lat! Zobacz, w jaki sposób kształtowało się i zmieniało życie na Pomorzu. Miłej podróży!

W TYM ZESZYCIE ZNAJDZIESZ DWA RODZAJE ZADAŃ:

Zadanie oznaczone kolorem czerwonym
możesz rozwiązać tylko na wystawie w muzeum

Zadanie oznaczone kolorem zielonym
możesz wykonać w domu

UZUPEŁNIJ ZDANIA

Pradzieje, czyli najstarsza część historii człowieka, dzielą się na epoki. Ich nazwy pochodzą od materiałów, z których ludzie wytwarzali przedmioty potrzebne w życiu codziennym – w pracy i zdobywaniu pożywienia.

Wędrując po wystawie *Świt Pomorza. Kolekcja starożytności pomorskich*, uzupełnij zdania:

Najstarszą epoką historyczną jest

Z kamienia – głównie, dawni mieszkańcy Pomorza wytwarzali broń, która umożliwiała im polowanie na dzikie zwierzęta. Po epoce brązu nastąpiła epoka, która trwa do dziś.

UZUPEŁNIJ ZDANIA – C.D.

Jeśli chcesz wiedzieć więcej o naszych przodkach, to kontynuuj pracę z tekstem. Uzupełnij poniższe zdania, wykorzystując wyrazy z ramki. Pamiętaj o właściwej formie gramatycznej wpisywanych słów.

**bezpieczeństwo, grota, praprzodkowie, polowanie, zwierzę,
pożywienie, koczownik, szałas, grupa, ogień**

Nasi nie żyli samotnie. Łączyli się w niewielkie Dzięki temu łatwiej mogli się wyżywić i zapewnić sobie Nauczyli się wykorzystywać Polowali na ptactwo i, łowili ryby, zbierali dzikie owoce. Ludzie ci ciągle wędrowali w poszukiwaniu Zmieniali siedziby, zamieszkiwali w napotkanych lub zbudowanych przez siebie Mówimy o nich, że byli

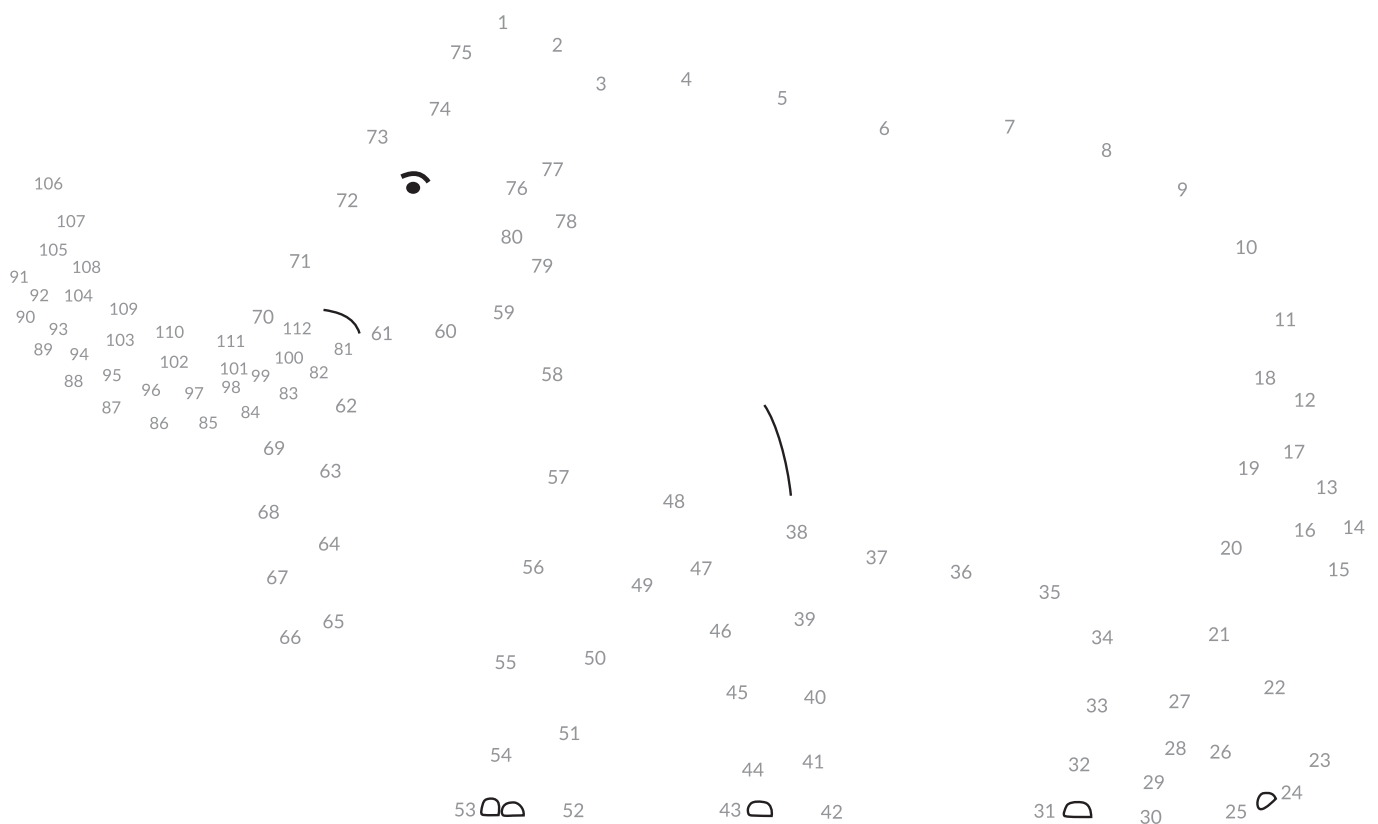
Czy wiesz, że...

Epoka kamienia dzieli się na trzy podokresy: paleolit, mezolit, neolit.

PRADAWNY ZWIERZ

Odszukaj na wystawie cios, który należał do pradawnego, włochatego zwierzęcia, przypominającego słonia. W czasach, w których żyło to zwierzę, mieliśmy na Pomorzu prawdziwą epokę lodowcową, a myśliwi chętnie na niego polowali. Czy wiesz już, co to za zwierzę?

Połącz liniami liczby od najmniejszej do największej. Po wykonaniu rysunku poznasz właściciela imponujących rozmiarów ciosu.

Czy wiesz, że...

Cios to nazwa charakterystycznego zakrzywionego zęba. Mamut używał go do walki oraz do odkopywania spod śniegu roślinności, którą się żywił.

ZĄB OLBRZYMA

Na wystawie *Świt Pomorza. Kolekcja starożytności pomorskich*, znajduje się wyjątkowy za-
bytek. Jest to ząb największej ryby drapieżnej, jaka kiedykolwiek zamieszkiwała oceany.

Znajdź go i podaj nazwę olbrzyma, do którego należał

Jesteś ciekawy (-a) jak wyglądała ta ryba? Poszukaj informacji o niej, korzystając z różnych
źródeł (książek, internetu).

Ząb – eksponat
z wystawy

Dla porównania –
ząb człowieka

Czy wiesz, że...

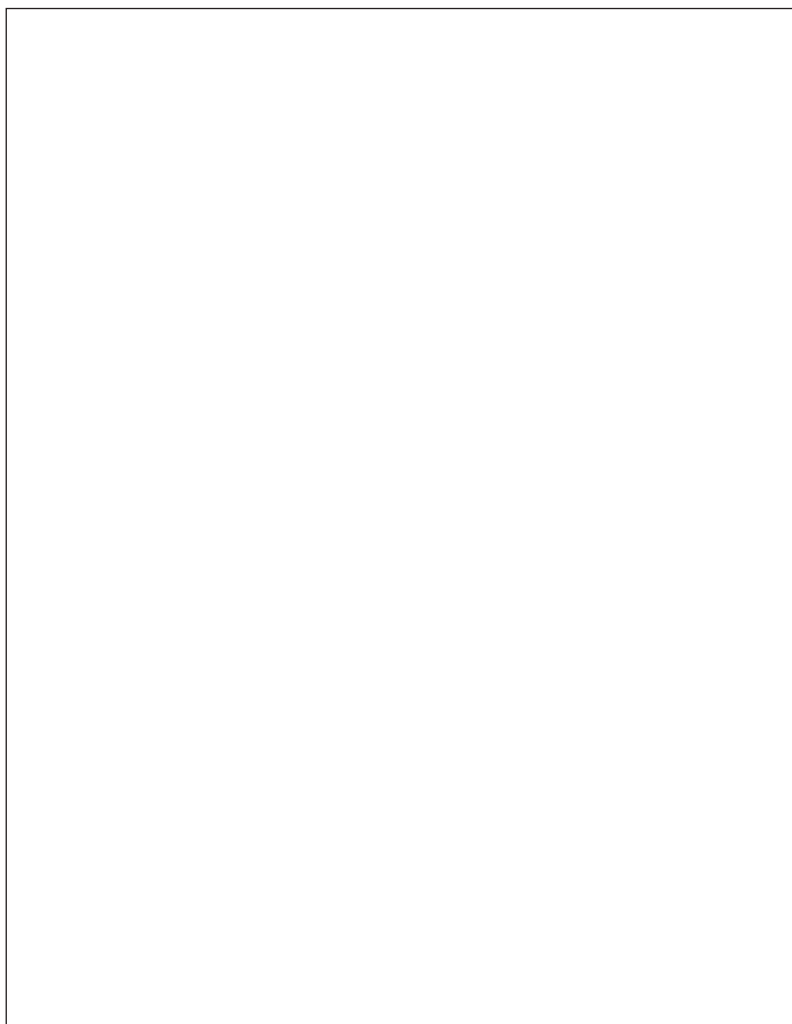
Tego olbrzyma nazywano „Wielki ząb”. Naukowcy zajmujący się tym dra-
pieżnikiem badania opierają w dużej mierze na skamieniałościach, np. zę-
bach, które osiągały rozmiar ludzkiej dłoni. Dorosły osobnik miał ich aż 276.

NAJSTARSZE PRZEDSTAWIENIE CZŁOWIEKA NA POMORZU

Przyjrzyj się uważnie temu eksponatowi. Jest to tak zwane **insygnium** (czyli przedmiot oznaczający władzę, jak na przykład królewskie berło), wykonane z niezwykłą starannością z poroża łosia. Obie strony są pokryte pasami wrytych zygzaków. Pośrodku znajduje się uproszczona postać ludzka. Jest to najstarsze przedstawienie człowieka na Pomorzu.

Pomóż archeologom! Przerysuj w powiększeniu przedstawioną osobę.

Czy wiesz, że...

W epoce kamienia wizerunki postaci ludzkich na przedmiotach pojawiały się bardzo rzadko. Były schematyczne i symboliczne. A przecież człowiek potrafił w sposób bardzo rzeczywisty przedstawić cały świat zwierzęcy, utrwał go na malowidłach naściennych w jaskiniach.

NARZĘDZIA ROLNICZE

Rewolucja neolityczna – to długotrwały proces polegający na ograniczaniu roli łowiectwa, zbieractwa i koczowniczego trybu życia ludzi na rzecz wytwarzania żywności, czyli rolnictwa i hodowli zwierząt oraz do osiadłego trybu życia. Zmiany te były zależne od warunków klimatycznych i przyrodniczych, a w efekcie powstawały osady rolników i hodowców tworzących wspólnoty.

Prezentowane narzędzia służyły rolnikom w epoce neolitu. Z podanych w ramce nazw wybierz te prawidłowe i podpisz odpowiednio zabytki.

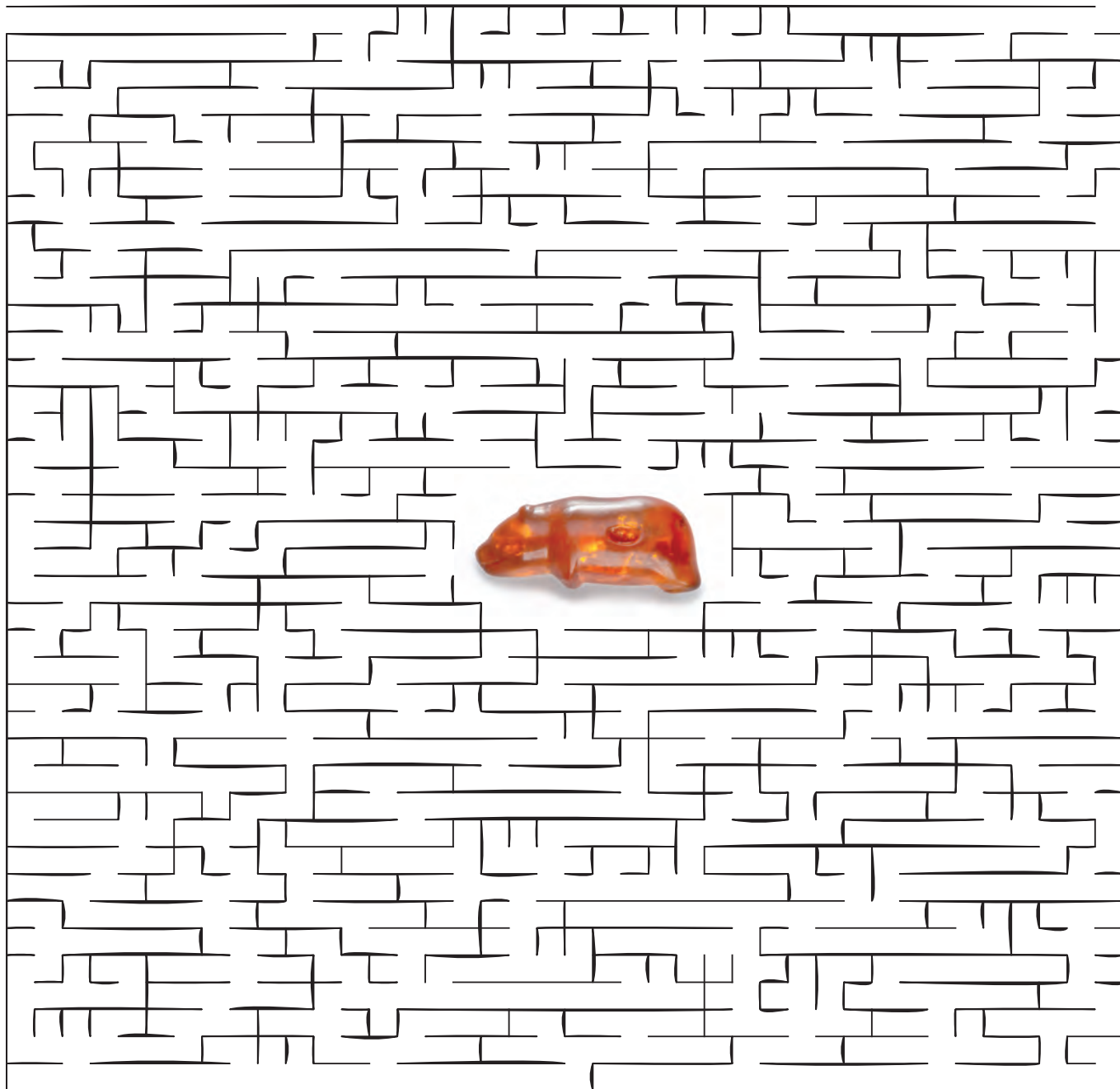
**sierp krzemienny, półkoska krzemienna,
radło do spulchniania ziemi, topór z poroża,
siekiera krzemienna, żarno kamienne,
kamień służący do rozcierania ziarna**

POLOWANIE

Amulet to przedmiot, któremu przypisuje się magiczne moce. Zwykle ma chronić tego, kto go nosi i przynosić mu szczęście, także w polowaniu.

Pomóż dawnemu łowcy odszukać jego amulet wykonany z bursztynu.

Czy wiesz, że...

Amulet przedstawiający figurkę bursztynowego niedźwiadka pochodzi z bardzo odległych czasów. Już wtedy ludzie wierzyli w niezwykłą moc bursztynu. Ten amulet odkryto przypadkowo w 1887 roku w okolicach Słupska podczas kopania torfu. Bursztynowy bohater ma swoje imię – Słupcio. Nadały mu je dzieci w specjalnie zorganizowanym konkursie.

POŁĄCZ ZWIĄZKI FRAZEologiczne

Połącz liniami związki frazeologiczne związane z magią i przepowiadaniem przyszłości z ich znaczeniami.

ZWIĄZEK FRAZEologiczny	OPIS Znaczenia
Jak za dotknięciem czarodziejskiej różdżki.	W chwilach pośpiechu pojawiają się nieoczekiwane trudności.
Brać na wiarę.	Nie można czegoś jednoznacznie stwierdzić.
Co nagle, to po diable.	Mieć marzenia niemożliwe do zrealizowania.
Na dwoje babka wróżyła.	Wierzyć w to, co ktoś mówi.
Chcieć gwiazdkę z nieba.	Coś się wydarzyło zupełnie niespodziewanie, nagle zmieniło się na lepsze.

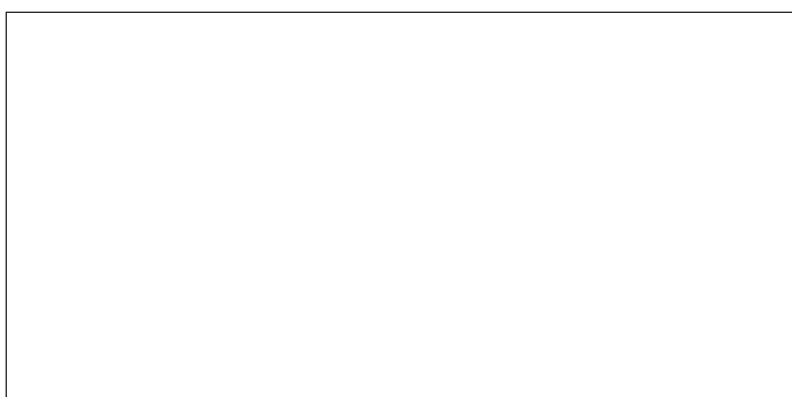
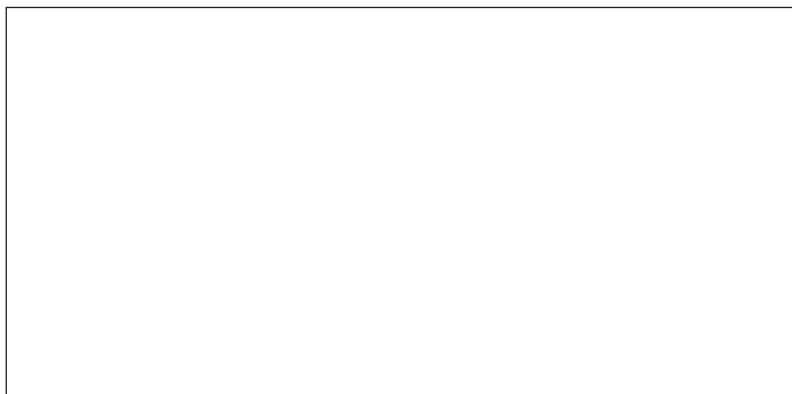
Czy wiesz, że...

Związek frazeologiczny to takie połączenie dwóch lub więcej wyrazów, które jest od dawna utrwalone w języku. Ma stałe, przenośne znaczenie, niewynikające ze znaczeń dosłownych tworzących je słów.

RYSUJEMY ORNAMENTY

Łowcy i zbieracze przechowywali zapasy żywności w koszach lub skórzanych workach. W miarę upływu czasu wyroby do gromadzenia zapasów stawały się coraz bardziej urozmaicone. Pojawiały się rozmaite naczynia gliniane zdobione wieloma typami ornamentów. Przyjrzyj się wzorom prezentowanych naczyń. Spróbuj je przerysować! Czy nie przypominają Ci pierwszych szkolnych zmagañ z pisaniem tzw. szlaczków?

Czy wiesz, że...

Wzory, motywy zdobnicze stosowane w sztuce, nazywa się **ornamentem**. Jest to dekoracja, która ma uatrakcyjnić przedmioty codziennego użytku i fasady budynków.

W IV tysiącleciu p.n.e. na ziemiach pomorskich upowszechniły się wierzenia religijne, pierwszoplanową rolę odgrywał w nich kult zmarłych przodków, dla których budowano potężne kamienne grobowce zwane megalitami. **Megalit** – to określenie pochodzące od greckich słów *megas* – „wielki” i *lithos* – „kamień”.

Wyobraź sobie, że otrzymałeś od nauczyciela zadanie. Masz opowiedzieć uczniom Twojej klasy o megalitach. Przygotowując się do tego zadania, wybrałeś (-aś) się do Muzeum Narodowego w Szczecinie, gdzie znalazłeś (-aś) informacje o „domach dla zmarłych”. Nie kłopotz się przepisywaniem w całości informacji, które się tu znajdują. Wystarczą krótkie notatki, kilka najważniejszych słów, a nawet tylko schematyczny rysunek (*storyboard*), pomogą Ci one podczas opowiadania swojej historii.

1.	2.
3.	4.
5.	6.

KULTURY ARCHEOLOGICZNE

Wędrując po wystawie odbywasz niezapomnianą podróż w przeszłość. Dzięki niej poznasz wiele ludów, które przez tysiące lat zamieszkiwały na Pomorzu i kultywowały odmienne tradycje. Łatwo można zauważyć, że zabytki ukazane obok siebie, niezależnie od miejsca odkrycia, są do siebie podobne. Możemy więc powiedzieć, że określone grupy zabytków o wspólnych cechach, występujące na tym samym terenie i w tym samym czasie, tworzą zespoły – w archeologii nazywamy je kulturami. Wyodrębnienie takich zespołów – kultur, znacznie ułatwia archeologom porządkowanie przeogromnego materiału źródłowego.

Rozwiąż rebus. Dzięki temu odkryjesz, jak nazywa się kultura archeologiczna, która swoją nazwę przyjęła od sposobu zdobienia naczyń za pomocą odcisniętego sznura.

~~GŁA~~

~~A + I~~

~~ŚLIW~~

~~ACHY~~

~~REK~~

~~R + J~~

Rozwiązanie: **KULTURA**

--	--	--	--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--	--	--

POSZUKIWANIE SKARBÓW

Po wielu tysiącletniach użytkowania kamieni, krzemieni, kości i poroża do produkcji narzędzi, broni i ozdób, ludzie nauczyli się wytapiać metale. **Brąz** jest stopem miedzi i cyny. W **epoce brązu** ludzie budowali chaty z drewna, hodowali zwierzęta, uprawiali rolę i zajmowali się tkactwem.

Następnym materiałem wykorzystywanym przez człowieka było **żelazo**, wytapiano je z rudy darniowej w specjalnych piecach nazywanych **dymarkami**. Przedmioty wykonane z żelaza (motyki, siekiery, sierpy, broń) były trwalsze i lepiej służyły człowiekowi w jego codziennym życiu. W części ekspozycji poświęconej **epoce brązu** i wczesnej **epoce żelaza** prezentowane są liczne skarby. Tak, czasami archeolog odkrywa **skarb**. Myślisz, że to złoto, monety lub klejnoty? W archeologii skarbem nazywa się zbiory przedmiotów (co najmniej dwóch), które zostały celowo ukryte.

Odszukaj prezentowane poniżej skarby i podpisz je uwzględniając miejsce znalezienia.

UKŁADAMY PUZZLE

W trakcie prac archeologicznych często znajduje się kawałki potłuczonych naczyń glinianych. Przywracanie im dawnego wyglądu jest pracą żmudną i przypomina układanie puzzli. Niekiedy brakuje elementów takiej układanki. Składanie przedmiotu z fragmentów to jego **rekonstrukcja**.

Pomóż konserwatorom zabytków z pracowni ceramiki. Wybierz z poniższej rozsypanki te części naczynia, które po złożeniu utworzą całość (ponumeruj je). Czy wszystkie elementy zostały odnalezione?

ORYGINAŁ – REKONSTRUKCJA

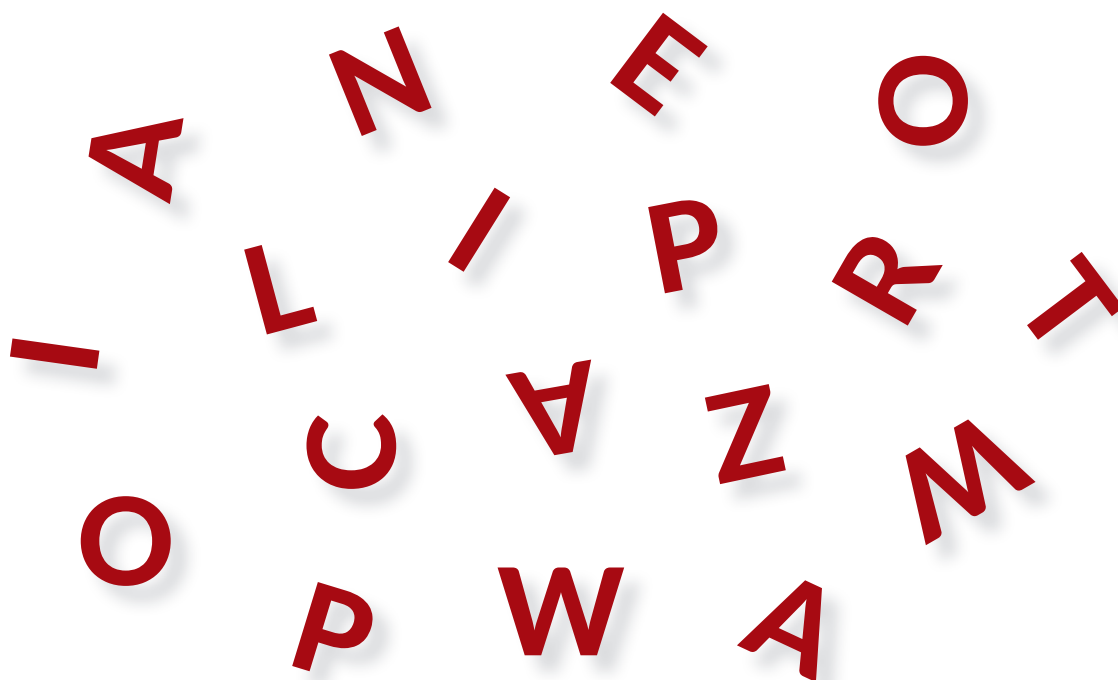
Odszukaj na wystawie i wskaż wśród prezentowanych w muzealnych gablotach naczyń te zachowane w całości oraz te, które zostały zrekonstruowane.

ZAGADKOWE NACZYNIE

Przed Tobą naczynie gliniane wykonane bardzo dawno temu. Pochodzi z wczesnej epoki żelaza, czyli liczy sobie około 2500 lat. W górnej części ma zarysowane wyobrażenie twarzy: oczy, nos i usta. Pokrywka przypomina czapkę. W dolnej części, na brzuszku, widać geometryczny ornament oraz rysunek grzebienia do włosów. Naczynie to służyło do przechowywania skremowanych prochów zmarłego.

Z rozsypanych liter ułóż nazwę tego naczynia.

UPORZĄDKUJ OZDOBY

Człowiek od najdawniejszych czasów odczuwał silną potrzebę wyróżniania się poprzez ozdabianie siebie i otaczającego go świata. Historia zdobnictwa liczy wiele tysięcy lat, ale rola biżuterii nie zawsze była taka sama. Ozdoby były symbolem władzy, przynależności do określonej grupy, miejsca w społeczności i statusu zamożności.

Dopasuj do wybranej biżuterii odpowiedni opis (wystarczy wpisać numer):

1. Szpila z główką w formie wazy. Zdobiona jest niewielkimi nacięciami.
2. Naramiennik wykonany z grubego złotego pręta, którego zakończenie tworzą małe spiralne tarczki.
3. Naszyjnik brązowy z szerokimi skrzydełkami o charakterystycznym, zmiennym kierunku skrętu. Ma ciekawe haczykowane zakończenie.
4. Bransoleta złota z początkowymi zakończeniami. Wykonana została z grubej złotej blachy.
5. Zapinka brązowa, wykonana z pręta zwiniętego w dwie tarczki zaopatrzone w guzy przedzielone ósemkowym zwojem.

ODSZUKAJ NAZWY ROŚLIN

Wśród rozsypanych liter ukryto 10 nazw roślin uprawianych przez ludność kultury łuzyckiej w późnej epoce brązu i wczesnej epoce żelaza. Znajdują się one w rzędach poziomych i pionowych. Odszukaj je, zapisz pod tabelką.

P	S	Z	E	N	I	C	A	C	J	Y	B
M	A	K	T	G	B	Ó	B	R	Ę	M	S
A	Ż	Y	T	O	T	O	F	H	C	U	P
S	D	J	L	K	N	W	G	P	Z	C	R
L	E	N	R	B	O	I	R	Z	M	I	O
D	U	E	R	S	Z	E	O	H	I	T	S
C	B	J	K	E	T	S	C	A	E	A	O
E	C	H	O	M	B	I	H	O	Ń	T	W
W	S	O	C	Z	E	W	I	C	A	D	I

1.	6.
2.	7.
3.	8.
4.	9.
5.	10.

SZYFROGRAMY

Już przed tysiącami lat człowiek nauczył się **plecionkarstwa** – wyplatania użytecznych przedmiotów z pędów i korzeni roślin, a także **przędzalnictwa** – uzyskiwania nici z włókien roślinnych i pokryć zwierząt, z których następnie tkane były tkaniny. W trakcie badań wykopaliskowych archeolodzy odkrywają różne ślady związane z obróbką włókien i przygotowaniem tkanin.

Jeśli chcesz poznać nazwy przedmiotów używanych podczas wykonywania powyższych czynności, rozszyfruj ich zakodowane nazwy. Pierwsze litery szukanych słów zaznaczone są kolorem zielonym. Wpisz je odpowiednio w wykropkowane miejsca.

KIPRZĘŁŚI NIEGNLIA

Hasło szyfrogramu to:

CIRKĘŻAI ATKECKI

Hasło szyfrogramu to:

NOWRZOECI

Hasło szyfrogramu to:

Czy wiesz, że...

W odległych czasach prace przy wszystkich etapach produkcji tkanin wykonywane były ręcznie. Począwszy od przygotowania włókien (lnianych, konopnych czy wełnianych), poprzez przędzenie nici, aż po utkanie materiału. Każda kobieta umiała robić przędzę, tkąć i szyć.

CZY WSZYSTKO PASUJE DO SIEBIE?

Cesarstwo Rzymskie w I wieku było europejskim centrum cywilizacyjnym. Wszystkie ludy żyjące na północ od granic państwa rzymskiego, różniące się sposobem życia, językiem i odmiennym pochodzeniem, Rzymianie nazywali barbarzyńcami. Poprzez powiązania handlowe na tereny przez nich zamieszkiwane, tzw. *Barbaricum* – w tym i na Pomorze – docierały wyroby z warsztatów rzymskich.

Odszukaj prezentowane poniżej eksponaty. Skreśl te, które nie pochodzą z Cesarstwa Rzymskiego.

Misa z brązu

Bursztyn

Talerz

Czarka

Szklanki

Wiadro

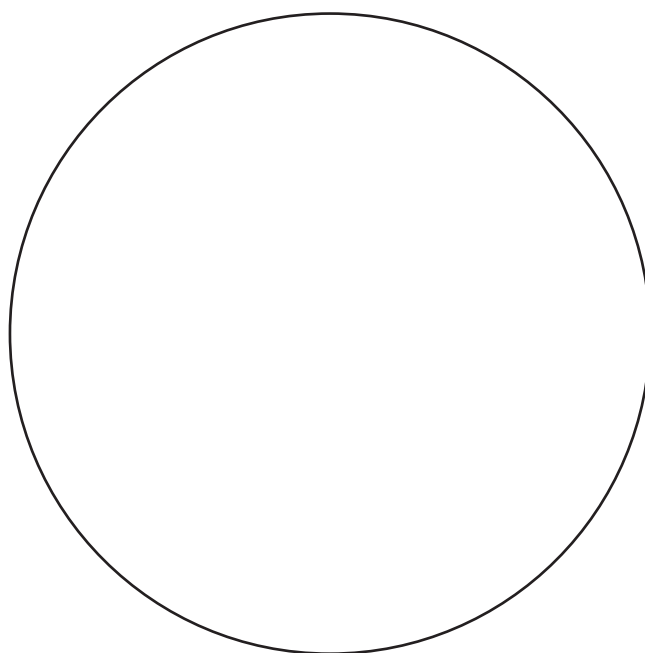

PROJEKTOWANIE MONETY

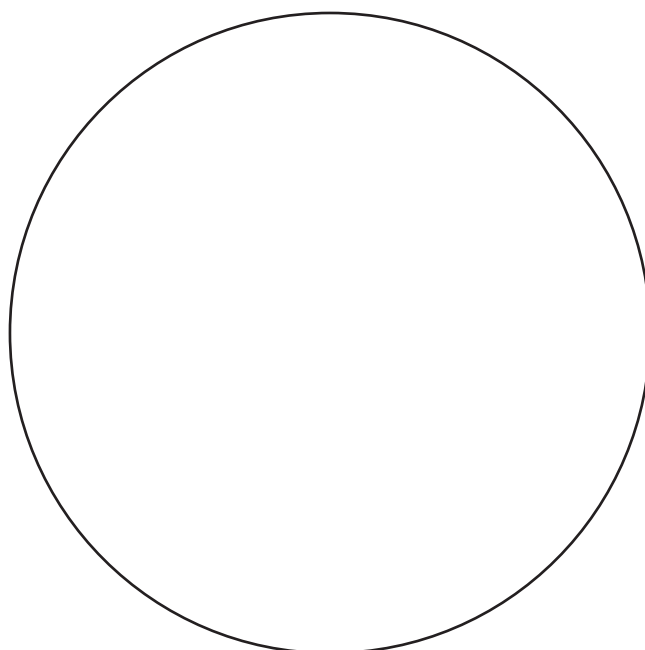
W czasie wykopalisk niekiedy odkrywano monety pochodzące z różnych epok i obszarów geograficznych. Na wystawie **Świt Pomorza...** odszukaj monety rzymskie: sestercję Marka Aureliusza, antoniniana Tertykusa I, czy asa Oktawiana Augusta. Czy nazwy tych monet nie wydają się trochę dziwne?

Zaprojektuj własną monetę. Może to być np. moneta okolicznościowa związana z ważnym wydarzeniem w Twojej rodzinie lub miejscowości, w której mieszkasz. Możesz umieścić na niej jakiś napis w otoku, czyli wokół monety, niech mówi o tym, co jest dla Ciebie ważne. Wszystkie napisy i litery na monecie określa się jednym słowem – legenda.

Awers

Rwers

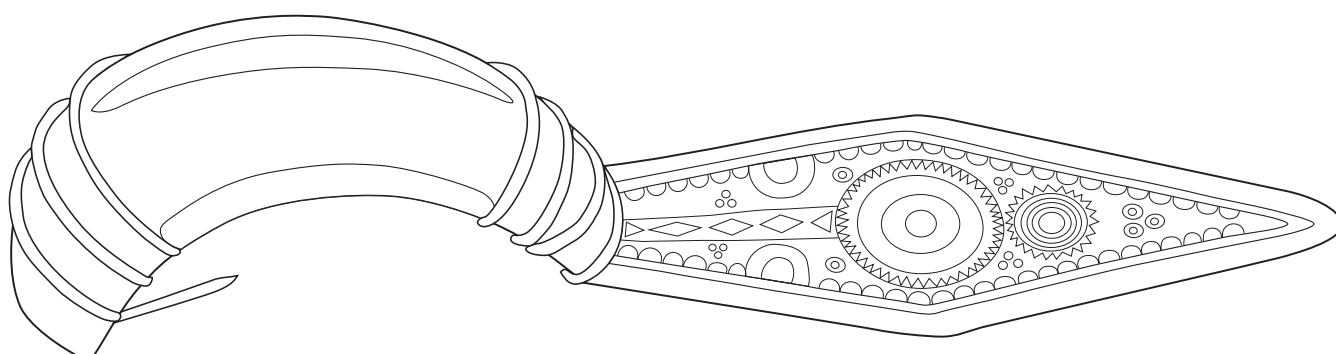
PRZYBYSZE ZE SKANDYNAWII

W minionych wiekach tereny Pomorza niejednokrotnie nawiedzały obce ludy. Przybysze najczęściej zasiedlali puste tereny, współegzystując z miejscową ludnością. Po pewnym czasie opuszczali zasiedlone tereny, kierując się w inne regiony kontynentu europejskiego. Takimi wędrowcami byli na przykład Goci i Gepidowie, pochodzący z południa Skandynawii. Plemiona Gotów odegrały ogromną rolę w Europie u schyłku antyku i w początkach średniowiecza. Na wystawie znajdują się liczne zabytki: kolie, zapinki, bransolety związane z tą ludnością. Prezentowane są na przykład ozdobne fibule, czyli metalowe zapinki służące do spinania szat. Fibula funkcją i kształtem zbliżona jest do współczesnej agrafki.

KOLOROWANKA

Pomóż konserwatorowi przywrócić dawną wyjątkowość fibuli. Pokoloruj rysunek!

Czy wiesz, że...

Cmentarzysko gockie w Grzybnicy na Pomorzu jest dziś rezerwatem archeologicznym – „Kamienne kręgi”. Opiekuje się nim Muzeum w Koszalinie.

ŚREDNIOWIECZE

Średniowiecze to ponadtyścioletni okres w dziejach i kulturze Europy pomiędzy V a XV wiekiem. Epoka ta rozpoczęła się wraz z upadkiem cesarstwa zachodnio-rzymskiego i trwała do epoki renesansu oraz wielkich odkryć geograficznych. Wczesne średniowiecze na Pomorzu rozpoczyna się umownie w VI–VIII stuleciu wraz z pojawieniem się Słowian. Był to lud rolniczy. Słowianie karczowali lasy pod pola i pastwiska, uprawiali różne zboża i hodowali zwierzęta. Szczególne osiągnięcia mieli Słowianie w budowaniu grodów, sieci dróg i mostów.

WE WCZESNOŚREDNIOWIECZNYM DOMU

Przeczytaj poniższe zdania i zaznacz czy są one prawdziwe czy fałszywe.

ZDANIE	PRAWDA	FAŁSZ
Wczesnośredniowieczne drewniane domy były zamykane na klucz lub skobel.		
Wrzeciono drewniane to narzędzie do wyrobu beczek.		
Kabłączki skroniowe były ozdobą kobiet i młodych dziewcząt.		
Krzesiwa żelazne były przyborami niezbędnymi w każdym domu.		
Igielnik to pojemnik do przechowywania igieł kościanych i żelaznych.		

Czy wiesz, że...

Gród to osada obronna otoczona wałem, najczęściej drewniano-ziemnym i niekiedy fosą.

ŚREDNIOWIECZNA BROŃ

Pomorze od początków średniowiecza było regionem ciągłych walk pomiędzy plemionami. Przyjrzyj się uważnie prezentowanym zabytkom. Dopasuj do nich poprawne nazwy łącząc je w pary. Pamiętaj, że przedmioty, które archeolodzy wydobywają z ziemi, często bywają uszkodzone.

Grot

Topór

Tarcza

Miecz

Przedstaw zalety i wady broni ukazanej na ilustracji.

ZALETY:

WADY:

Czy wiesz, że...

Plemię to wspólnota rodowo-terytorialna grupująca kilka opoli. Opole to związek sąsiedzkich osad skupionych wokół grodu.

OZDOBY ŚREDNIOWIECZNEJ KOBIETY

Na ekspozycji poświęconej okresowi wczesnego średniowiecza zobaczysz liczne ozdoby słowiańskich kobiet. Są to m.in.: kabłączki skroniowe, zausznice, kolie, naszyjniki, pierścienie i bransolety. Przyjrzyj się im dokładnie.

Przypasuj poszczególne elementy biżuterii do miejsc (części ciała), które ozdobiły. Wykorzystaj rysunek postaci. Zaznacz na nim wymienione części biżuterii (możesz je dorysować do postaci lub połączyć strzałką określoną biżuterię z miejscem jej noszenia).

Kabłączek skroniowy

Zausznica

Kolia

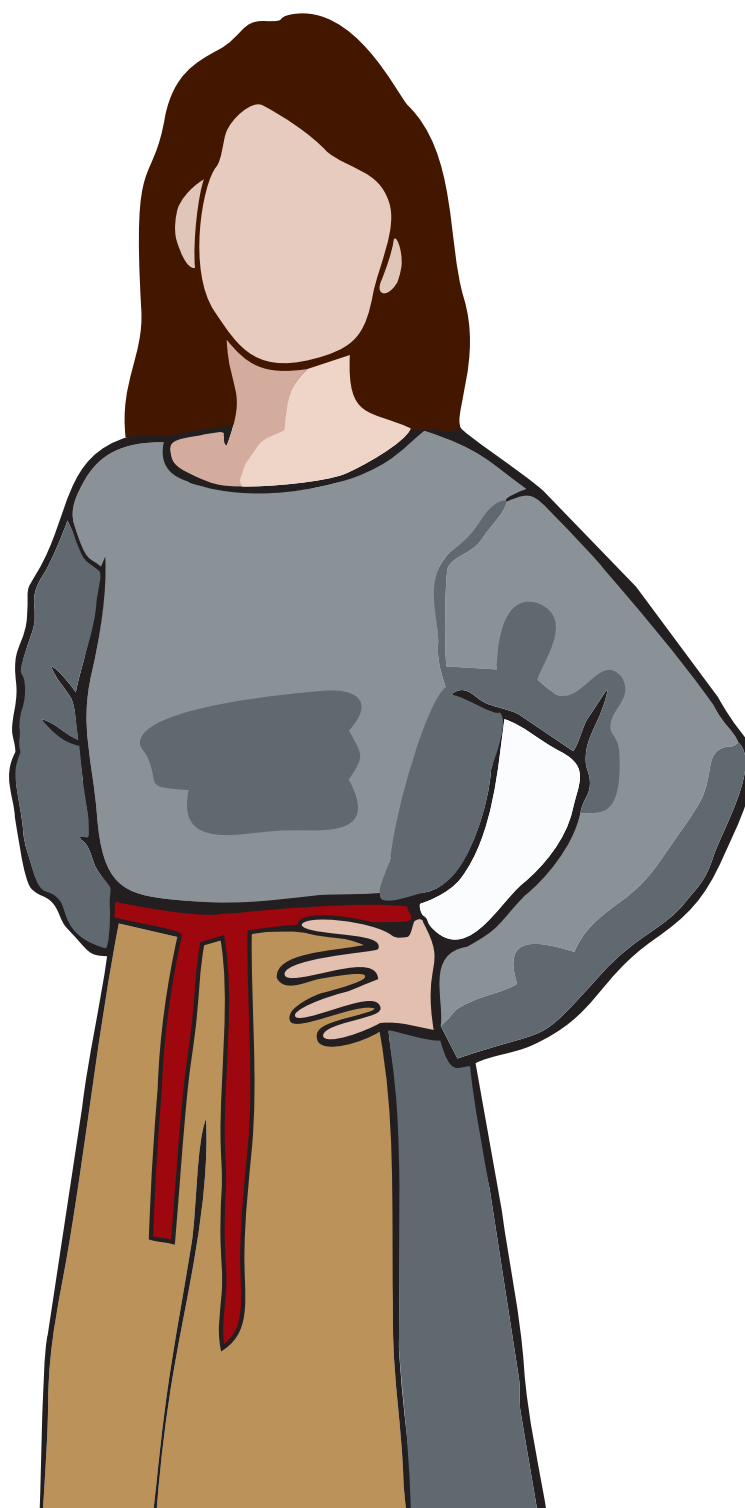
Naszyjnik

Pierścień

Bransoleta

ZABAWKI

Dzieci od niepamiętnych czasów lubiły się bawić. Podczas prac wykopaliskowych archeolodzy odkrywają przedmioty, którymi w odległej przeszłości bawili się najmłodsi.

Z rozsypanek literowych, umieszczonych pod zdjęciami, skreśl co drugą literę i poznaj nazwy dawnych zabawek. Czy Ty używasz lub używałaś (-aś) podobnych?

B E A B C W Z K E C K

Ł F Ó T D B E J C L Z M K T A

M O I R E D C E Z F Y A K

K P O M S A T G K W A

G I W N I D Z A D R E P K

Ł A Y U Ź D K W A

RELIKWIARZ ŚWIĘTEJ KORDULI

Pierwsze próby **chrystianizacji**, czyli wprowadzenia religii chrześcijańskiej na pogańskie Pomorze sięgają X wieku. Jednak dopiero po podboju Pomorza przez polskiego księcia Bolesława Krzywoustego, wyruszyła na te tereny w 1124 i 1128 roku misja chrystianizacyjna z biskupem Ottonem z Bambergu. Proces przyjmowania się nowej wiary był trudny i długotrwały. W wyniku misji ottońskich Pomorze oficjalnie przestało być ostatnim europejskim regionem pogańskim.

Relikwie to szczątki zmarłego, np. fragment jego kości, lub przedmioty z nim związane. W dawnych czasach były otaczane szczególnym kultem, czyli szacunkiem i modlitwą. Przechowywano je w specjalnych ozdobnych pojemnikach nazywanych **relikwiarzami**. Relikwiarz św. Korduli wykonano około roku 1000. Okoliczności, w jakich trafił na Pomorze, pozostają nieznane. Do końca drugiej wojny światowej znajdował się w skarbcu katedry w Kamieniu Pomorskim. Zaginął w 1945 roku. Na wystawie możesz zobaczyć tylko replikę relikwiarza.

Czy wiesz, że...

Zdobienie relikwiarza św. Korduli jest wykonane w skandynawskim stylu **Mammen**. **Motywy zdobnicze** – zwierzęce i roślinne zostały wykonane na płytkach z poroża łosia pokrywających drewnianą szkatułkę. Jest to jeden z sześciu stylów sztuki Wikinów, które zostały wyodrębnione na przełomie XIX i XX wieku.

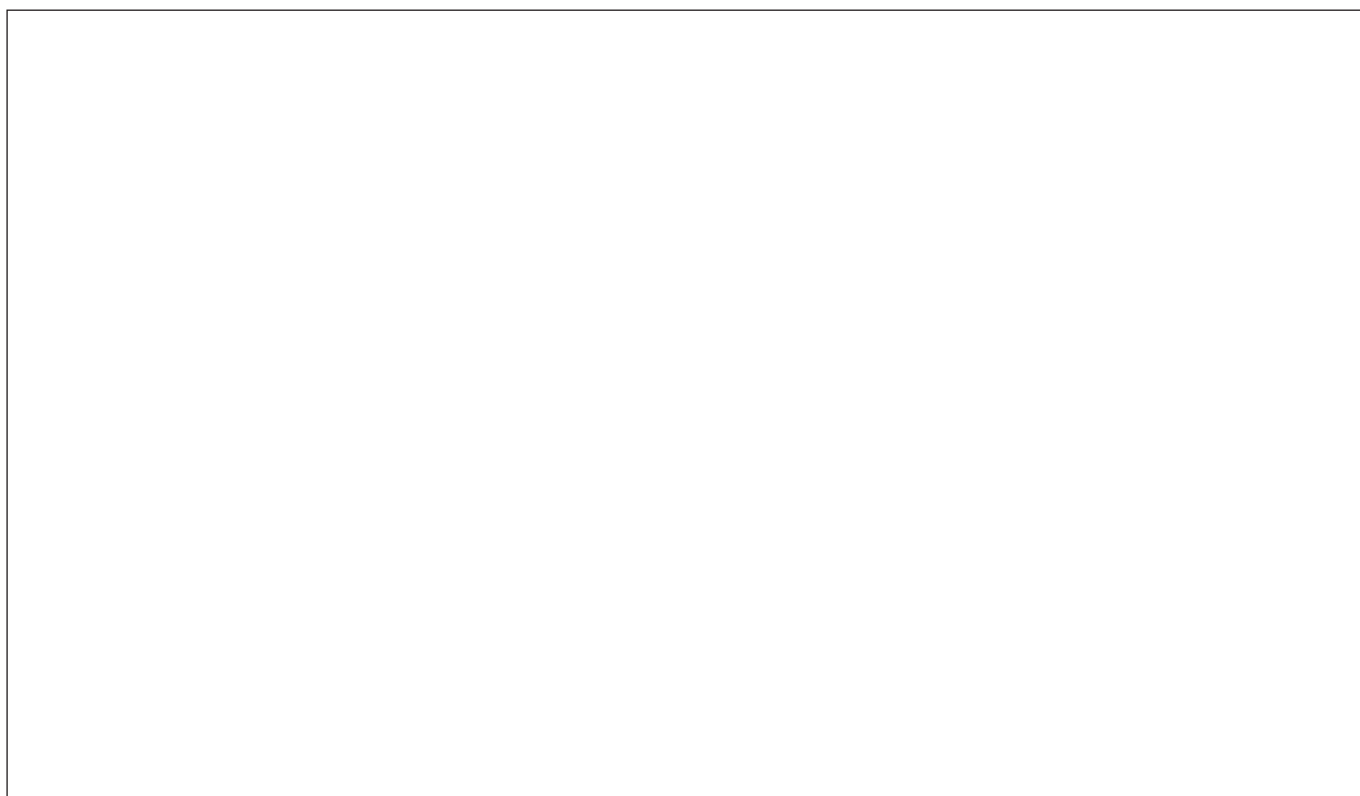
RELIKWIARZ ŚWIĘTEJ KORDULI – OPIS

Przyjrzyj się uważnie temu dziełu. Podkreśl właściwe określenia, których można użyć, opisując ten eksponat.

owalna szkatułka, kwadratowa szkatułka, drewno dębowe, drewno lipowe,
ścianki i wieko, płytki wycięte z poroża łosia,
płytki wycięte z poroża renifera, każda płytka zdobiona jest
motywem poskręcanych bestii, wyrafinowane elementy roślinne,
płytki połączone są pozłacanymi miedzianymi taśmami
ze zwieńczeniami w postaci smoczych łbów,
posiada 8 brązowych nóżek, posiada 6 brązowych nóżek

RELIKWIARZ ŚWIĘTEJ KORDULI – ZDOBIENIA

Spróbuj przerysować fragment zdobienia, przyglądając się replice relikwiarza.

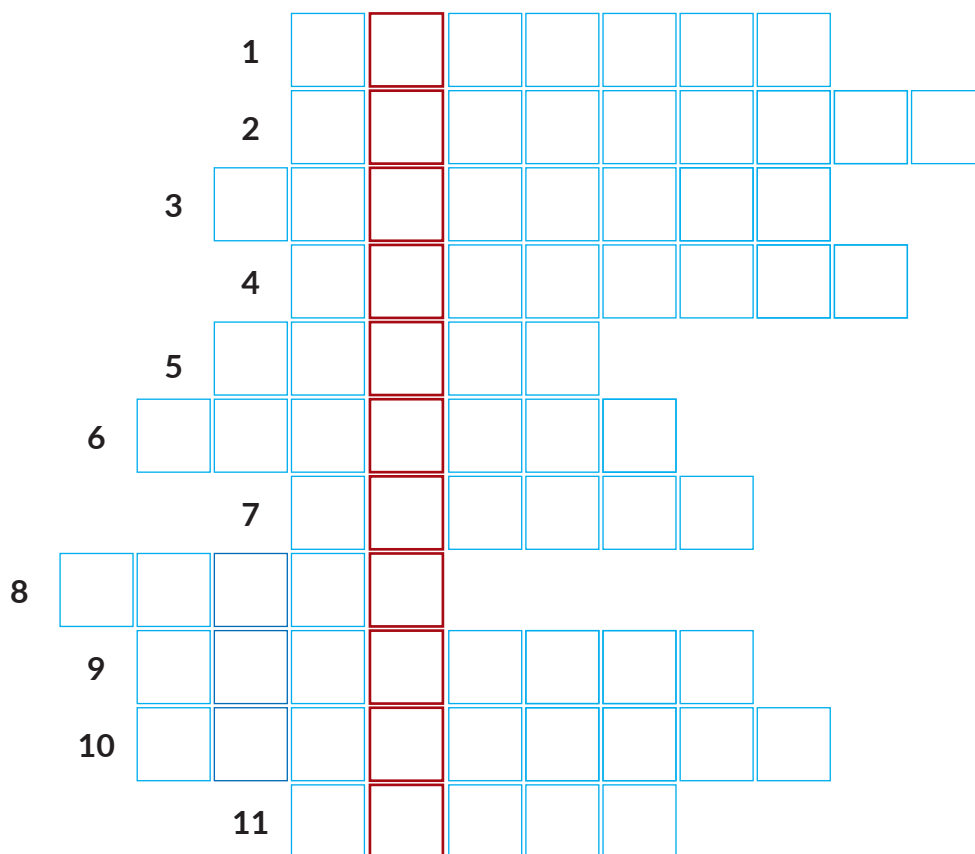

DAWNE ZAWODY – KRZYŻÓWKA

Współcześnie w fabrykach różne przedmioty wytwarzane są masowo. Dawniej wykonywali je rzemieślnicy. Czy wiesz jak się nazywali specjaliści zajmujący się m.in. wytwarzaniem beczek, tkaniem, budowaniem dachów i odlewaniem dzwonów?

Rozwiąż krzyżówkę i odczytaj hasło. Dzięki temu poznasz określenie działalności człowieka związane z budową łodzi drewnianych i okrętów (korabi).

1. Kobieta za krosnami.
2. Zajmował się wyrobem drewnianych wozów i kół.
3. Z gliny wyrabiał naczynia o różnych kształtach i przeznaczeniu.
4. Rzemieślnik, który wykonuje i naprawia rzeczy ze skór: paski, torby.
5. Utrzymuje się z połowu ryb.
6. Wykonywał beczki i inne naczynia z drewnianych klepek.
7. Jego praca związana jest z budową dachów i tworzeniem zazwyczaj dużych konstrukcji drewnianych.
8. Podobno... bez butów chodzi.
9. Wyrabiał zbroje dla ludzi i koni.
10. Odlewał z miedzi i spiżu dzwony.
11. Miejscem jego pracy była kuźnia.

ROZWÓJ HANDLU

W rozwoju handlu duże znaczenie miały sieć dróg lądowych i szlaki wodne – morskie i rzeczne. Głównymi środkami transportu lądowego były wozy o kołach szprychowych ciągnięte przez woły lub konie, a także sanki na płozach. Na wodach morskich i śródlądowych używano łodzi zbudowanych z klepek o napędzie wiosłowym lub wiatrowym i tzw. dłubanek wydrążonych z pni drzew.

Dopasuj cienie do ilustracji zabytków. Czy rozpoznajesz te przedmioty? Podpisz je.

.....

.....

.....

.....

Czy wiesz, że...

Wolin we wczesnym średniowieczu znajdował się na przecięciu szlaków handlowych północnej Europy i był jednym z największych portów Morza Bałtyckiego. Archeolodzy odkryli tam wyjątkowe znalezisko – drewniany dysk, będący przyrządem nawigacyjnym, zwanym **kompasem słonecznym**.

ŁÓDŹ KLEPKOWA

Szczecin położony nad Odrą od początków swego istnienia miał przystań i port do obsługi transportu wodnego. Z odległych krajów zawijały tu statki przywożące towary masowe, a także wyroby luksusowe. Z miasta wywożono zboże, miód, wyprawione skóry i ryby.

1. W jakim mieście archeolodzy odkryli ten zabytek?

.....

2. Podaj nazwę drzewa, z którego zostały wykonane klepki tworzące łódź.

.....

3. Jak nazywamy kołki drewniane łączące poszczególne elementy łodzi?

.....

4. Ile lat liczy ta klepkowa łódź?

.....

DAWNE PRZEDMIOTY, KTÓRYCH UŻYWAMY DO DZIŚ

Uświadom sobie, jakie to niezwykle, że do dziś używamy przedmiotów podobnych do tych, z których nasi przodkowie korzystali setki lat temu.

Do zaprezentowanych poniżej przykładów dopisz przynajmniej pięć kolejnych, znajdziesz je na wystawie.

Nóż z rękojeścią

Grzebień

Cedzak

Grzechotka

.....

.....

.....

.....

DAWNE PRZEDMIOTY, KTÓRYCH UŻYWAMY DO DZIŚ - C.D.

Wypisz minimum 5 przedmiotów używanych obecnie, których nie znali nasi przodkowie.

.....

.....

.....

.....

Patronat honorowy:

Marszałek Województwa Zachodniopomorskiego
Olgiert Geblewicz

Premier Kraju Związkowego
Meklemburgia – Pomorze Przednie
Manuela Schwesig

Publikacja *Świt Pomorza. Kolekcja starożytności pomorskich. Zeszyt edukacyjny* powstała w ramach projektu „Wspólne dziedzictwo, wspólna przyszłość. Centralne muzea pomorskie wspólnie prezentują dzieje i kulturę Pomorza”, dofinansowanego przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) w ramach programu Współpracy Interreg V A Meklemburgia – Pomorze Przednie / Brandenburgia / Polska oraz ze środków finansowych Województwa Zachodniopomorskiego.

Muzeum Narodowe w Szczecinie
ul. Staromłyńska 27, 70-561 Szczecin
tel. (+48) 91 43 15 200, fax (+48) 91 43 15 204
dyrektor: Lech Karwowski

www.muzeum.szczecin.pl
biuro@muzeum.szczecin.pl

Wystawa

Świt Pomorza. Kolekcja starożytności pomorskich

Muzeum Narodowe w Szczecinie

ul. Staromłyńska 27

Kurator: Krzysztof Kowalski

Współpraca merytoryczna: Michał Adamczyk, Dorota Kozłowska, Bartłomiej Rogalski, Ewa Górkiewicz-Bucka,

Anna B. Kowalska, Grzegorz Durdyń, Sławomir Słowiński

Aranżacja: Izabela Sukiennicka, Anna Ryś, Krzysztof Kowalski

Identyfikacja wizualna: Waldemar Wojciechowski

Zeszyt edukacyjny dla dzieci i młodzieży w wieku 10–14 lat

Świt Pomorza. Kolekcja starożytności pomorskich

Autor: Krystyna Milewska

Projekt graficzny i skład: Tomasz Siwulski

Fotografie: Karolina Gołębiowska, Natalia Laskowska

Koordinacja wydawnicza, redakcja językowa i korekta: Bartosz Zasieczny, Wiktoria Klera-Olszak

Druk: Xpress Sp. z o.o.

Copyright by Muzeum Narodowe w Szczecinie & Autorzy

ISBN 978-83-67578-07-3

Szczecin 2022

Muzeum Narodowe w Szczecinie – Instytucja Kultury Samorządu Województwa Zachodniopomorskiego
współprowadzona przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Mecenas Muzeum Narodowego
w Szczecinie

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

INSTYTUCJA KULTURY
SAMORZĄDU WOJEWÓDZTWA
ZACHODNIOPOMORSKIEGO

